

पंडित जवाहरलाल नेहरू

पोवाडा ————— : 36 :

लेखक :

महादेव दत्तात्रय खाडिलकर

तथा

दत्तकुमार

हिंदमाता देविध्या कंठी । रत्नं झळकती । अमोलिक किती ।
जवाहर 'लाल' हिरा जणु त्यांत । अर्पि तारुण्य देशकार्यांत ।
'दत्तकुमार' दंग कवनांत ॥ ध्रु० ॥

चौक १ ला

काश्मीर नगरी खरी । स्वर्गसुंदरी । किं अलकापुरी । स्वर्ग भूमिही
भरतखंडांत । वनश्री जिथें दंग ह्यालांत । झालें श्रीनगर नांव विख्यात ॥
मूळपुरुष 'राजकौल' जाण । निघाले तेथून । स्वर्ग सोडून । आले
भूलोकीं दिल्ली नगरास । रुचे देवाला भूवरि वास । जगाचा सोड-
विण्याला त्रास ॥ दिल्लीस कालव्याकांठीं । बांधली कुटी । उपनामक्रांति ।
जाहली कशी सांगतो तुम्हांस । 'नहर' हा शब्द असे कालव्यास ।
म्हणुन कौल नेहरू म्हणति हो त्यास ॥ पुढें झाले प्रसिद्ध नेहरू ।

ब्रीद ना हंरुं । कुलासी तारुं । नाद दुमदुमे त्यांतुनी खास । अश
कुलामधीं आले जन्मास । जवाहर कंठमणी युवकास ॥ चाल ॥
१८८९ त । नवंवरांत । झालं जनन । चवदाव्या तारखेस जाण ॥
मोतीलाल । त्यांचे वडील होते गुणवान । धनवानहि बुद्धीमान ॥
चाणाक्ष वकीलही जसे । पुढारी तसे । धारिष्टपूर्ण । निर्भय वृत्ति ही छान ॥
काँग्रेसचे अध्यक्षस्थान । मोठा बहुमान । दिला देशानं । दोन वेळां
सन्मानानं ॥ चाल ॥ आतां जवाहर बालपण ऐका सत्वरी ॥
आगगाडी साहेबाची मिरासदारी खरी ॥ दुसऱ्या वर्गांत जरी
तिकिटानं शिरावं तरी । ' उठो, काला आदमी ' म्हणतांच या
बाहेरी ॥ अशी दीन हिंद-पुत्रांची अवस्था खरी ॥ अशा वेळीं साहेबाला
नरम कुणी जर करी ॥ तरी फुले हर्षानं जवाहराची स्वारी ॥ अभिमान
वृत्ति ही खरी । झालीं दहा वर्षे हो पुरीं । ज्ञानाची आवड भारी
जगाची वार्ता सारी । या वयांत वाचुन टाकी अधाशापरी ॥ तंत्रा चाले
आफ्रिकेमधीं आंग्ल मशीनरी ॥ जर बोअर लोकावरी । जाणली त्यांनी
हो तरी । जाणुनी, आली आंग्लांची त्यास ओकारी ॥ तेराव्या वर्षी
थिऑसफींत शिरली स्वारी ॥ काव्य थिऑसफी ऐकली तुम्ही आजवरी ॥
पुढं रूसो-जपान युद्धाची माजे सुरासुरी ॥ रशियाचीं पावलं माघारी
जपान करी शिरजोरी । पूर्वेची बसलि दहशत पश्चिमेवरी ॥ युरोपी
तोरामुळीं नुरला जगतांतरीं ॥ जवाहरासि ऐकुन स्फुरण येई खरोखरी ॥
किती विशाल दृष्टी तरी । काय तुम्हां समजली स्वदेश वार्ता खरी ? ॥
आतां आळस सोडा तरी । घ्या करून माहिती सारी । तर येईल स
बरी । नाहींतर लथ परक्यांची पाठीवरी ॥ चाल ॥ अभ्यास विद्यार्थीवरा
करी चातुरा । देशाचा जरा ! जवाहराकृति ही बालपणांत । आ
तारुण्य देशकार्यांत । ' दत्तकुमार ' दंग कवनांत ॥ १ ॥

रचना-१९-६-६७.

चौक २ रा

' कोण मुख्य प्रधान असे । इतरही तसे ? ' । नावं पुसतसे । शिक्षकही
आंग्ल शिष्य वर्गासि । पाहती सारे एकामेकांस । देई उत्तर जवाहर
त्यास ॥ नावं सांगितलीं भडभडा । शिक्षकाहि खडा । वासुनि ' आ '
बडा । फाकुनी डोळे पहातोय त्याला । जिथं इंग्रज बाळासही । नसे
ठाव आपुली आंगलाई । तिथं कसा जवाहर भाई । उत्तरा देई । नवल
हें त्याला ॥ तिथं धाटे नित्य मजलिस । हिंदी लोकांस । येई आवेश ।
मोठ्या स्फूर्तीनं बोलती सारे । देशभक्ती जहालभाषणीं । परी खंत न
धरिती कुणी । आय्. सी. एस्. होऊनी स्वार्थ साधनीं । बांधती मनीं ।
उंच मनोरे ॥ त्या सभेत जाती जरी । जवाहर तरी । मौनता बरी ।
वाटे लखलख उथळ पाण्यास । विद्या विनयानं शोभते खास । शांत
गांभीर्य खोल सागरास ॥ मग संपविला विलायतवास । बॅरिस्टर पास ।
बारा सालास । होउनी आले परत देशास । काँग्रेस पाहिली बांकी-
पुरास । जाहले पाहिले दर्शन त्यास ॥ चाल ॥ जसं चंद्राविण आकाश ।
दिसे भकास । तशी काँग्रेस । टिळकाविणें भासे उदास ॥ बुटसुटांत
दिसती बरे । प्रतिनिधी सारे । नसे परिध्यास । राजकारणाचा मनास ॥
परि नामदार गोखले । देशभक्त भले । लागली ज्यास । तळमळ अंत-
रंगास ॥ पडे छाप जवाहरावर । वाटे आदर । पाहुनी त्यास । एकलाच
हिरा जणुं खास ॥ असा काँग्रेस देखावा । पाहिला मेळावा । बांकि-
पुरास । मवाळांची वाटे मजलस ॥ चाल ॥ पुढं अलाहाबादेला सुरू
केली वकीली ॥ पर दृष्टी पुढं धावली । कार्यास शोधित गेली । इतक्यांत
स्वारी टिळकांची मुक्त जाहली ॥ होमरूल लीग निघाली । चळवळ सुरू
जाहली । जवाहर झाले सामील त्यांत त्या काळीं ॥ परवृत्ति न संतोषली ।
काधि अन्य बांधवा कळति सभा चळवळी ॥ शेतकरी काम करी । जमतिल
झेंड्याखालीं ॥ अशि चिंता त्यास लागली । जणु भावी कार्याची रूपरेषा

आकळली ॥ पुढं विवाह झाला तिथि पाहुन चांगली ॥ हिमालयी
अमरनाथाची यात्रा केली ॥ तिथं आला काळ पर होती वेळ चांगली ॥
मार्गांत भेग थोरली । बर्फानं होति लपविली । पर पडता पाय उघडली ।
पाळी जिववरी बेतली । पर ईशकृपा जाहली । कडा धरून दोन्ही
धैर्यानं स्वारी वाचली । मग यात्रा मार्ग परतली । पर आस मनीं
राहिली । कधि जाइन फिरुनी अमरनाथ या स्थळीं ॥ नच संकट
शैलाधानें वृत्ति बदलली ॥ चाल ॥ पुढं देशकार्य हिमालय । चढे निर्भय ।
रोवुनी पाय । धैर्यानं संकटमय मार्गांत । अर्पि तारुण्य देशकार्यांत ।
दत्तकुमार दंग कवनांत ॥ २ ॥

चौक ३ रा

नवयुगप्रभा फांकली । दिशा उजळली । चेतना स्फुरली । तुतारी-
नाद भिडे कानाला । गेली निद्रा पार झडझडून । आली जाग पुन्हा
खडबडून । असा झाला देश तय्यार ! गांधीजी थोर । दावी चमत्कार ।
वीस सालाला ॥ जवाहरासि दिसला देखावा । तंवा एक नवा । किसान
मेळावा । हत्याखित सारा एक हो झाला । रामचंद्र बाबा पुढारी ।
त्यानं केला एक शेतकरी । असे सारे मेघ पाहुन । जवाहर मन-मयुर
हौसेनं । नाचुं लागला ॥ मग केला प्रवास हौसेनं । उन्हांतान्हांतून
खेड्यामधून । शेतकरी सारा कराया शहाणा । दिली सत्याग्रह
शिकवण । केलं दूर त्यांचं अज्ञान । आणि दिलं राजकीय ज्ञान ।
तसाचहि छान । दिला समजून भांडवली बाणा ॥ पुढं सत्याग्रह सुरू
झाला । धाडलं तुरुंगाला । मार्ग लाभला । तेथुनी संकटमय कोटेरी ।
काय दिवस रात्रिवांचुनी ? । सुख येई दुःखामागुनी । पारतंत्र्य वाळवंट
तें । जंवा संपते । तंवा लागते । भूमि सोनेरी ॥ चाल ॥ दादाभाई,
टिळक जरि गेले । तरि वाळवंट नाहिं सरलें ॥ मोतिलाल होरपळून

गेले । तरि वाळवंट नाहिं सरलें ॥ चाल ॥ तरि देश पुढं जाणार ।
ध्येय गांठणार । सोसुनी हाल । काय सूर्य त्यास जाळील ? ॥ परि
वाफ आत्मसरितेची । पंक्ति मेघांची । सूर्य झाकील । मग थंडवसा
येईल ॥ तंवा पायीं वाळुचा चटका । अंगिचा भडका शांत होईल । मग
देश पुढं जाईल ॥ धैर्याची धरुनिया कास । यशाची आस । मनीं
राहिल । तंवा वनराजी येईल ॥ तिथें साफ करुनिया भूमी । शोपड्या
नामी । जंवा उठतील । तंवा देश ध्येय गाठील ॥ चाल ॥ असो आतां
एका गोष्टीला । जवाहर सुटले त्या वेळा । मग संस्थानी मामला ।
पाहाया त्यास मिळाला । सत्याग्रह जैतोस झाला । शीखांनीं केला ते
वेळा । बोलावलं जवाहराला । गेले जवाहर त्या स्थळा । पर मुलुख
संस्थानी झाला । एकदम हद्द सोडायचा हुकूम जाहला ॥ काय
पक्ष्यावानी उडुनिया जावं गगनाला ॥ काय मुतावानी अदृश्य व्हावं ते
वेळा ? ॥ जंवा गाडी येईल टेसनाला । तंवर राहिन या जागेला । असें
दिलं उत्तर त्याला । तंवा नेलं त्याला तुरुंगाला । तिथं उंदिरमामा
करति लहरी राज्याला ॥ धुमाकुळ घुशींनीं रात्रंदिन घातला ॥ संस्थानी
राज्याचा नमुना जणू दावला ॥ घटकेंत कटाचा खटला उभा राहिला ॥
न्यायाधीश जादुगार भला । शेंदोनशें पानं लिहितोय एका घटकेला ॥
कायद्याचं पत्थ्य म्हणुनिया रजा दिली त्याला ॥ असा न्याय संस्थानी
झाला । काय स्वराज्य म्हणावं याला ? । स्वराज्य नको लोकराज्य हवं
आपणाला ॥ असा नाभा संस्थानामधीं प्रकार पाहिला ॥ चाल ॥ पुढं
दासळली प्रकृती । पत्नीची अती । डॉक्टर मती । बोलली, 'जावं
युरोप खंडांत' । अर्पि तारुण्य देशकार्यांत । दत्तकुमार दंग
कवनांत ॥ ३ ॥

चौक ४ था

युरोपांत फिरुनि चहुंकडे । पाहिले बडे । देश फाकडे ।
 ऋद्विसिद्धीनीं वास जिथं केला । बुद्धीचा दाता गणपति । बधा गेला
 स्यांच्या संगती । आला वीट जणू भारती । आंधळी भक्ति ॥ कार्य-
 निवृत्ति । पाहूनी विटला ॥ गेली अंधश्रद्धा लोपुन । पूर्ण जेथून ।
 डोळसा ज्ञान । मिळतसे धरा एक विश्वास । आले जगावरी देश
 उदयास । धरिली हो ज्यांनीं बुद्धीची कास ॥ चाल ॥ ती आंग्लभूमि
 पाहिली । साम्राज्य जननि देखिली ॥ सोन्यानं होती नटलेली । तरि
 सौख्यवृद्धि ना झाली ॥ मिष्टान्न भोजनें केलीं । पर मेदबुद्धि जाहली ॥
 भांडवलशाही माजली । मजुरावरि घाला घाली ॥ न्यायदेवी आंधळी
 बनली । दुःखार्त प्रजा ही झाली ॥ दिनासि कुणी ना वाली । सर्वत्र
 स्थिती ही झाली ॥ चाल ॥ अपवाद त्यामधीं एक । रशियन लोक ।
 दीनांची हाक । भेटुनी गेली जयांच्या कर्णा । भांडवलशाही बुडवुनी ।
 ती मजुरशाही स्थापुनी । टाकिली भेद झडवुनी । भेद मिटवुनी ।
 फुंकिला ज्यानीं जयाचा कर्णा ॥ चाल ॥ बेकारी बुडाली पूर्ण ।
 मिळालें अन्न । सर्व लोकांना । तें स्वराज्य लक्षण जाणा ॥ बुडवुनी
 उच्चनीचता मिळाली समता । सर्व घटकांना । तें स्वराज्य लक्षण
 जाणा ॥ वाढवाया बुद्धि वैभव । मिळाला वाव । जेथ सर्वांना । ते
 स्वराज्य लक्षण जाणा ॥ नसे राजकारणी मक्ता । मिळाली सत्ता ।
 प्रजाजनांना । तें स्वराज्य लक्षण जाणा ॥ तो राजलहर यमदूर्ती । गाडुनी
 मातीं । अभय दीनांना । तें स्वराज्य लक्षण जाणा । जर स्वराज्य असलें
 हवें । तुम्हाला नवें । ध्येय ठरवा ना । स्वातंत्र्य हिंदुपुत्रांना ॥ साम्राज्य
 छत्र विषारी । जीवना मारी । स्नेह तोडा ना । मन बोले बोल हे नाना
 ॥ चाल ॥ असे सारे देश पाहून मनीं हर्षला ॥ जरा उतार पडे
 पत्नीला । तंवा आले परत देशाला ॥ मद्रास काँग्रेसला । ठराव त्यांनीं

भांडला । स्वातंत्र्य ध्येय उच्चार तंवा जाहला ॥ पर आला इकडे
 सायमनसाहेब देशाला ॥ किति हक्क घात्रे देशाला । चक्कशी त्याची
 करण्याला । जो हक्क देशाचा झाला । तो म्हणे साहेब आपला । अपमान
 देशाचा झाला । धिक्कार देशानं केला । “गो बँक, सायमन” बोला ।
 कल्लोळ देशीं जाहला ॥ साहेबाच्या स्वागत सिद्ध बावटा काळा ॥
 संयुक्त प्रांतीं जवाहर पुढं जाहला ॥ आला रंग मिरवणुकीला । काळ
 निशाण संगे मदतीला । पाहून घोडेस्वार लाल झाला । त्यांनीं घोडा
 दौड हाकला । पर लोक नाहीं बधा म्याला । तंवा फेरा लाठीचा
 आला । मार बसला कासाविस झाला । तिरमीरी आलि डोक्याला । पर
 धीर आत्मशक्तीचा त्यास लाभला ॥ तंवा दुसरे दिवशीं आला रंग
 बहिष्काराला ॥ हरताळ कडक जाहला । असा जंवा प्रकार पाहिला ।
 तंवा गेला बेजारून साहेब विलायतेला ॥ देशानं पुकारा केला । आम्ही
 मालक आमुचे, वाव नसे दुसऱ्याला ॥ चाल ॥ झाला नवा लोक
 अप्रणी । राजकारणी । नवी घाटणी । भांडली ज्यानं स्वराज्य लढ्यांत ।
 अर्पि तारुण्य देशकार्यांत । दत्तकुमार दंग कवनांत ॥ ४ ॥

चौक ५ वा

पिटाळला साहेब सायमन । दडपशाहीनं । गेला हादरून । युवक
 जागृत सारा झाला । देश संपांनीं त्रस्त केला । उसळुनी चेंडु जणूं
 फिरला ॥ सिमल्यास असेन्वीमधीं । झाल्य काय विधी । सुंद प्रतिनिधी ।
 भगतसिंगानं हरविली धुंद । बाँब फेकून केली मति मंद । झाले सरकारचे
 डोळे लाल बुंद । दडपशाहीचा लागला छंद ॥ अशी आली लहर
 वायुची । झंजावाताची । खून ही साची । पुढारी याचा कोण होणार ? ।
 महात्मा म्हणे वृद्ध मी फार । जवाहर जवान मर्द शिल्लेदार ॥ जंवा
 घेतला त्याचा विचार । काय घेणार शिरावर भार । मुकुट काटेरी शिरीं

धरणार । दिला होकार नाहीं डरणार । जाहला जगांत जयजयकार
 ॥ चाल ॥ तंवा लाहोर काँग्रेसमधीं । अध्यक्षपदीं । विराजमान झाले ।
 जयनादें गगन दुमदुमलें । पित्यामागून आला पुत्र ! देशाचें सूत्र । हाता-
 मधीं धरलें । मौतिलाल मनीं हर्षले ॥ देशाचें ध्येय स्वातंत्र्य । समाजवादी
 तंत्र । जाहीर केलें । चैतन्य नवें संचरलें ॥ टाकला सवाल परि खडा ।
 बोला घडघडा । पिळगुकही चाले । गरीबांचें अन्न जळालें ॥ स्वातंत्र्य
 जरी पातलें । दैन्य काय सरलें ? । भेद काय मिटले ? । भांडवलदार
 कोसळले ? ॥ भाकरीची खात्री जरी । मिळाली तरी । शेतकरी जमले ।
 कामकरी पहा धावले ॥ एकवटून शक्ती सारी । यत्न जर भारी । निक-
 रानं केले । स्वातंत्र्य तंवा पातले ॥ चाल ॥ असा दिव्य संदेश दिला ।
 झाला समाजवादी अध्यक्ष असा बोलबाला ॥ पुढें प्रलयग्री कायदेभंग
 भडकला ॥ सौख्याचा होम त्यांनीं केला । सर्वस्व दिलं देशाला !
 खंडोजी बल्लाळ दुसरा जणू शोभला ॥ आनंद भुवन प्रासाद दिला
 देशाला ॥ स्वराज्य भुवन हें नांव सार्थ हो ज्याला ॥ तुरुंगानं मृत्यू
 सन्निध नेलं पितयाला ॥ मातेनं लाठीचा हल्ला सहनही केला ॥
 पत्नीचा रोग तुरुंगानं पुन्हा उलटला ॥ सरकारनं सोडलं तिला ।
 माफीची अट पर घातली जवाहराला । पर छाया सिंहाचा झाला । नाहिं
 नमणार सरकारला । असा बाणा त्यानं दावला । मग नेलं त्याला भेटीला ।
 जंवा कळलं सारं पत्नीला । तंवा ऐका बोलली काय त्याला । ' नका नमवुं
 मान शत्रूला । माफीनं दुःख होईल माझ्या चित्ताला ॥ वीर पत्नी बोलली
 अशा धीर वचनाला ॥ सरकारनं सोडलं पर त्याला । पर इकडं मृत्युनं
 पाय वेगीं उचलला ॥ एके दिवशीं नेलं बरं तिला । झालं दुःख साऱ्या
 देशाला । मृत्युनं डाव मांडला । खचवावं जवाहराला । पर जवाहरानं डाव
 त्याचा उधळला ॥ उस्ताह त्यानं राखला ॥ हा त्याग अमर जाहला ।
 जसं सावरकरकुळभूषण महाराष्ट्राला ॥ नेहरू तसे ते झाले युक्तप्रांताला ॥
 देशानं त्याला निवडला । अध्यक्ष पुन्हा लखनौ काँग्रेसला ॥ देशभर

वायुवेगानं दौरा काढला ॥ नैराश्यमेघ उधळला । तिसऱ्यांदां केलं अध्यक्ष
 फ़ैजपुराला ॥ हा मान थोर लाभला । केलं जागं ब्रह्मदेशाला । झालिं
 शंभर वर्षं नव्हता कुणी हालविला ॥ चाल ॥ पेटविली स्फूर्तीची ज्योत ।
 तरुण हृदयांत । निराशा लाट । परतबुनि चढवि जोम राष्ट्रांत । अर्पिं
 तारुण्य देशकार्यांत । **दत्तकुमार** दंग कवनांत ॥ ९ ॥

चौक ६ वा

महायुद्ध दुजे भडकलें । जगां पसरलें । हिटलरी हल्ले । वसविती हादरे
 युरोपखंडास । बुडविलें पूर्ण केंक राष्ट्रास । धाक इंग्लंडच्या पडे चित्तासा ॥
 जर्मनीला सहाय्य जपान । इटलीही छान । दोघे मिळून । आशिया-
 आफ्रिकेच्या खंडांत । देति उडवून घोर आकांत । आंग्ल-अमेरिकन
 घेतले प्रांत ॥ चाल ॥ साम्राज्य असं धोक्यांत आलं पाहून । गडबडले
 सारे इंग्रज अमेरिकन । हिकमत एक लढविली त्यांनीं मग छान ।
 ' स्वातंत्र्य, समता, बंधुता धोक्यांत आली हो आतां । राखाया कसून
 कंबर । आम्ही तय्यार । सहाय्य सत्वर । द्यावं अशी दिली हांक
 ठोकून ॥ चाल ॥ जवाहरानं केली घोषणा । सोडा वंचना । उन्मत्तपणा
 सोडुनी बोला शुद्ध मनानं ॥ साम्राज्यलालसा सोडा । समतेचें सख्य
 तें जोडा । खांबास खांदा भिडवून । हिंदुस्थान पूर्ण । लढेल शौर्यांनं
 ॥ चाल ॥ गांधींच्या अहिंसेतून । हा नाद निघेना पूर्ण ॥ तितुकेंहि
 अल्प कारण । शत्रूस नुरावे म्हणुन ॥ बाजूस होउनी पूर्ण । गांधीजी
 धरति हो मौन ॥ मग जवाहर धोरण । काँग्रेस धरी उचलून ॥ कृष्णार्जुन
 समरप्रसंग । जणु आला नवा घडून ॥ चाल ॥ पर कावा कपटी साहे-
 बाचा पडला बाहेर ॥ युद्ध हेतु करीना जाहीर । सक्तीची युद्ध तयारी
 चालली देशभर ॥ देशाचा मान धोक्यांत आतां येणार ॥ पाहून
 गांधीजी झाले पुन्हा तय्यार ॥ बेचाळीस सालीं युद्धाचा केला पुकार ॥

‘चलेजाव’ दिला आदेश इंग्रजा घोर ॥ स्वातंत्र्यशक्ति उसळुनी उठल्या
चौफेर ॥ स्वराज्याचा लढा अखेरचा झाला प्रखर ॥ बंदिवान झाला
जवाहर । काँग्रेस नेते गिरफदार । कुठं ठेवलं त्यांना समजेना कुणाला
सारं ॥ लोकांचा राग अनिवार । जागोजागीं प्रतिसरकार ॥ स्थापून
इंग्रजी हुकुमत केली दूर ॥ दोन वर्षे चालला कहर । महायुद्ध सरलं
नंतर । पुढाऱ्यांना सोडी सरकार । जवाहर फिरे देशभर । जनतेचं धैर्य
पाहून तोषला फार ॥ सरकारी वायु-नौसेना, अन्य दळभार ॥ खिळखिळे
जाहले पार । आझादहिंद सेनेचा झाला उपकार ॥ कैचींत धरी पण
त्यांना ब्रिटिश सरकार ॥ सहाय्याला धावले जवाहर । खटाटोप मांडला
फार । लाल किल्ल्यांतून सोडविले सारे शिल्लदार ॥ इंग्रजांना झाली खातर ।
आतां सरला आपला अवतार । स्वराज्यदान संकल्प केला जाहीर ॥ मग
मध्यंतर-सरकार । स्थापाया काँग्रेस-लीगला देइ अधिकार ॥ काँग्रेस
निवडी जवाहर । त्यानं घेतला हातीं कारभार । ‘झाली स्वातंत्र्याची
पहाट’ केला पुकार ॥ चाल ॥ साम्राज्य सत्तेचा अंत । महायुद्धांत ।
होईल, भाकित । जाहले ज्याचें सत्य जगतांत । राज्यसूत्र आलें त्याच्या
हातांत । **दत्तकुमार** दंग कवनांत ॥ ६ ॥

चौक ७ वा

स्वराज्याची पहाट जरी झाली । दिशा ढगाळली । काळोखी उरली ।
मार्ग नच मुळीं दिसे त्यांतून । घुबड घूत्कारित होती अजून । कोल्हेकुई
नव्हती राहिली थांबून ॥ पाकिस्तानवाल्यांनीं उचल मोठी मग केली ।
नेहरूशीं नको सहकार्य आरोळी दिली । दंग्यांची तयारी साऱ्या देशभर
केली । शस्त्राखं भारी जमवून । गुंडांना सज्ज करून । स्वराज्याला मोठा
अपशकुन । करावा म्हणून । तयारी झाली ॥ वायव्य सरहद्दीवर ।
विषारी प्रचार । चालला जोरदार । द्वेषाचा भडका टोळीवाल्यांत ।

लीगवाल्यांनीं मांडला आकांत । होता त्यामार्गे इंग्रजी हात ॥ धैर्याचा
मेरु जवाहर । करी विचार । जाण्या सत्वर । टोळीवाल्यांत मिसळण्याला ।
प्रेमानं मनं जिकण्याला । शांत सरहद्द राखायला ॥ रुचला न विचार
मित्रांना । धोका सर्वांना । वाटला परि त्यांना । दूर सारून चालला
रणधीर । पदोपदीं विरोध सोसून । प्राण संकटांत घाळून । पटवून
थोर हृदयाची ओळख साची । आला बहादुर ॥ चाल ॥ पर ज्यांनीं
बळें पाघरून घेतलं डोळ्यांवरून ॥ त्यांना कशी पटावी खूप ? । सुरु
ठेवला प्रचार दारुण ॥ मुसलमानी प्रांतामधून । दंगली झाल्या भीषण ॥
निर्वासित हिंदु बघुन । भडकलीं हिंदूंचीं मनं ॥ नौखालींचा सूड
म्हणून । बिहारांत झाली उठावण ॥ मुसलमानी वेडेपण । हिंदुंनीं धरलं
पाहून ॥ जवाहर झाले विषण्ण ॥ बिहारांत गेले धावून ॥ हिंदुंना देति
शिकवण । अविचार सोडा संपूर्ण ॥ न्यायनीति सारी सोडून । देशाची
होईल धुळदाण ॥ आदेश असा ऐकून । बिहारांत शांति ये पूर्ण ॥ चाल ॥
मुसलमानी प्रांतांत दंगल वाढे परि घोर ॥ जाहले हिंदु निर्वासित दारोदार ॥
जीना म्हणति पाकिस्तान तोडून द्या सत्वर । तवर धाक दाविती ‘दंगा
असाच चालणार’ ॥ दंग्यानं दंगा भडकेल । भारतांत यादवी माजेल ।
स्वातंत्र्य दूर जाईल । नष्टचर्य ओढवेल घोर । असा विचार करून
पुढाऱ्यांनीं केला निर्धार ॥ पाकिस्तान मान्य करूनिहि व्हांव
स्वतंत्र ॥ ब्रिटिशांनीं मान्य केला हा त्यांचा निर्धार ॥ स्वातंत्र्यदानाची
केली तिथी जाहीर ॥ सत्तेचाळीस साल ऑगस्ट पंधरा मुक्रर ॥
भारताला पुण्यकाळ आला असा सुंदर ॥ पंतप्रधान झाले जवाहर ।
राश्रीची श्रद्धा अविचल राहिली ज्यावर ॥ चाल ॥ आशास्थान
हिंदूभूमिला । जवाहरलाल झाला । वीर एकला । दिसे नीति बुद्धिमान
विल्यात । विशालता नित्य ज्याच्या हृदयांत । **दत्तकुमार** दंग
कवनांत ॥७ ॥

चौक ८ वा

स्वराज्याचा नवा संसार । मांडी जवाहर । आशा देशभर । नवनव्या लोकमनीं उठती । उत्साहित सोरे लोक दिसती । उलटपणें दैवगती होती ॥ आधार दोन तपावरी । ज्याचा खरोखरी । मिळे परोपरी । वृक्ष असा उन्मळून पडला । खून गांधींचा घोर झाला । भरत-भू-गोलचि डळमळला ॥ जणुं स्वराज्य मिळवायला । देह जन्मला । मिळवुनी गेला । महात्मा पुण्यश्लोक स्वर्गास । स्वराज्या सुराज्य बनवायास । जवाहर सिद्ध केला कार्यास ॥ पोरका झाला जवाहर । दुःख अनिवार । होत परि धीर । राखुनी झाला सिद्ध कार्यास । पंचवार्षिक योजना खास । आखल्या देश उद्वारायास ॥ चाल ॥ याच देहिं याची डोळा । देश समृद्धि सोहळा ॥ पाहाया जीव आंतुरला । श्रम अविश्रांत देहाला ॥ जगतांतुन सहाय्य धनाला । उभवीत देश कार्याला ॥ चाल ॥ असा समृद्धीचा खटाटोप मोठा मांडला ॥ अडचणी आल्या वेळोवेळा । परि मात तयावर करण्या चंग बांधला ॥ किति धरणं जागोजागेला । मोठमोठ्या कारखान्यांनीं देश सारा व्यापिला ॥ शेतीच्या पीक-वाढीला । कितितीरी दिलं मदतीला । अज्ञान, रोग, दारिद्र्य । यांच्या नाशाला ॥ देश रक्षणाच्या कार्याला । देश बांधवांनीं कटिबद्ध व्हावं या वेळां । यासाठीं यत्न नेहंरूंचा सदा चालला ॥ परि त्यांच्या मनाची धाव न कळे कोणाला ॥ कार्याचा वेग दिड्मूढ करी लोकाला । चालीनं त्यांच्या चालायला जमेना कोणाला ॥ अभिमन्यु जसा एकला । होता चक्रव्यूहीं अडकला । तसा प्रसंग नेहंरूंचर आला । निःस्वार्थी कुशल वीरांचा तांडा मदतीला । हवा होता जवाहराला । स्वार्थी, कपटी, देशद्रोह्यांच्या बंदोबस्ताला ॥ बळ उणें पडत देखून खिन्न जाहला ॥ देशासाठीं यत्न जो जो केला । दुष्टांचा स्वार्थ त्यायोगें कसा पोसला ? ॥ हें काहीं उमजेना त्याला । काश्मीर प्रश्निं भारताला । यूनांत न्याय मिळण्याला । का विलंब लागे काहीं समजेना त्याला ॥

इतक्यांत बासष्ट सालाला । चिनीभाई जंवा उलटला । भारताचा भाग आक्रमिला । त्या विश्वासघातानं धक्का बसला हृदयाला ॥ साऱ्या व्ययस्वप्नांचा त्यांच्या चुराडा झाला ॥ सद्भाव, न्याय नीतीला । पंचशील दृढ करण्याला । देशाचं बळ वाढवण्याला । काय उपाय पाहिजे योजिला ॥ या चिंतनांत निमग्न जवाहर झाला ॥ वार्धक्य ग्रासी देहाला । अर्धांग वायुचा जोर त्यांत जाहला ॥ विश्रांति पूर्ण ध्यायला । डॉक्टरांनीं सांगितलं त्याला । देशाची चिंता पण व्यग्र करी चित्ताला ॥ विकलांग देह सोडून नवा धरण्याला ॥ महायोगी सिद्ध जणुं झाला । मे महिना बुधवारी सत्तावीस तारखेला । एकोणीसशें चौसष्ट सालाला । सारीं कामं संपवून देह त्यानं ठेवला ॥ लालहिरा हिंदमातेच्या कंठांतून गळला ॥ जनतेच्या शोकाला पार नाही राहिला ॥ चाल ॥ त्रिखंड कीर्ती राजकारणी अखंड लोकप्रिय झाला । मुखंड मानवतावादी हा विश्वचि वाटे घर ज्याला ॥ विज्ञानाच्या युगांत मानव विशाल हृदयीं हवा कसा ॥ कित्ता जगापुढें ठेवण्या जन्म तयाचा होय असा ॥ वक्ता, पंडित, महान् लेखक, बाल जिवाना प्यार तसा । जगमित्राला महान् ऐशा जनसारा विसरेल कसा ? ॥ जीवनज्योती जवाहराची जनहृदयीं जागृत राहो । आत्मोद्दारा आत्म-वलानें झटण्या स्फूर्तिप्रद होवो ॥ चाल ॥ पांडुरंग कवी विख्यात । झाला कृपावंत । म्हणुन हें गीत । दिसतसे त्याच्या कवनमालांत । जवाहर दीप्तिमान दिगंतांत । दत्तकुमार दंग कवनांत ॥ ८ ॥

समाप्त

॥ ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात्पूर्णमुदच्यते ॥

॥ पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

॥ शुभं भवतु ॥